

Şuşa başdan-başa yenidən qurulur

Tarixi abidələri, yaşayış məhəllələri, turizm infrastrukturu ilə birgə

"İşğal edilmiş torpaqların hər bir qarışı, hər bir şəhər bizim üçün doğmadır, əzizdir. Mənim üçün hər bir kəndin dəyəri, qiyməti o biri kəndlə müqayisədə, o biri şəhərlə müqayisədə eynidir, bərabərdir. Ancaq siz də yaxşı bilirsiniz ki, Şuşanın Azərbaycan xalqının qəlbində xüsusi yeri var. Bu, bizim tarixi şəhərimizdir, qədim mədəniyyət ocağıdır".

İlham ƏLİYEV

Qafqazın sənət məbədi Şuşa bir çox üstün məziyyətləri, unikal xüsusiyyətləri ilə yanaşı, həm də tarixi abidələr məkanıdır. Bunu belə də dəyərləndirən Ümummilli Lider Heydər Əliyev qala-şəhərimizin Azərbaycan üçün müstəsna əhəmiyyətini vurğulayaraq demişdir: "Şuşasız Qarabağ, Qarabağsız isə Azərbaycan yoxdur". Bu, həm də Ulu Öndərin layiqli davamçısına bir mesajı idi. Prezident İlham Əliyev də böyük qürur hissi ilə ata vəsiyyətini yerinə yetirdi.

Artıq dördüncü ildir ki, azad edilmiş Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda nəhəng təmir-bərpa-quruculuq işləri həyata keçirilir, keçmiş məcburi köçkünlər doğma yurdlarına qayıdılar. Bu prosesin bir qolu da özəmətli keçmişimizin izlərini, nişanələrini yaşadan maddi-mədəni irs nümunələrinin, tarixi abidələrimizin bərpasıdır. Çünki ermənilər 30 illik işğal dövründə təkcə dinc əhaliyə qarşı soyqırımı törətmişlər, həm də əsrarəngiz təbiətə - flora və faunaya divan tutmuş, məscidləri, mədəniyyət abidələrini, müqəddəs ziyarətgahları, tanınmış şəxsiyyətlərin ev-muzeylərini barbarcasına çapıb-talamışlar. Bir yandan söküb-dağıdıblar, digər tərəfdən, "humanist" cildinə girərək "bərpa"sı üçün beynəlxalq fondlara müraciət ediblər. Məhz "Şuşanın bərpası"ndan ötrü Ermənistan hakimiyyəti 2000-ci ildə İrəvan şəhərində "Shousi" mədəniyyət fondu və "Şuşi" nəşriyyat evi yaratmışdı. Həmin fond Şuşanın "dünya ermənilərinin dini və mədəniyyət mərkəzi" kimi inkişaf etdirilməsi layihəsini irəli sürmüşdü. Şuşada tarixi abidələrlə bağlı aparılan monitorinqin mədəni dəyərlər üzrə tədqiqatçı-eksperti, Azərbaycan

Memarlar İttifaqı İdarə Heyətinin üzvü Faiq İsmayılov deyir ki, ermənilər bu "layihə" çərçivəsində 350 hektarlıq qorruq zonasındakı 300 tarixi və mədəniyyət abidəsini, 550 qədim yaşayış binasını sökərək şəhərin landsaftına ciddi zərər vermişlər. Çünki məqsədləri "Shousi" mədəniyyət fondunun xətti ilə şəhərdəki tarixi binaları və abidələri erməniləşdirmək idi. Ermənistanın Arxitektura və İnşaat Universitetinin tələbələri Şuşada 220 binanın memarlıq quruluşunun sxemlərini çəkməmiş və divarlarının ölçülərini götürüb "bərpa" üçün hazırlamışlar. Hayastanın nazirlər kabinetində isə konsepsiya bəyənilərək icrasına hər il 30 milyon dram vəsait ayrılırdı.

Nə yaxşı ki, tarixi Zəfər azğınların bu niyyətini gözlərində qoydu. Ötən ayın sonun-

da "Qarabağda və Şərqi Zəngəzurda tarixi abidələrin qorunub saxlanması problemləri" mövzusunda Şuşada keçirilən plenumda şəhərdəki 200-ə yaxın tarixi-memarlıq abidəsindən 18-nin bərpa olunması bildirildi. Qeyd olundu ki, bərpa prosesində yerli mütəxəssislərin böyük rolu var. Həmçinin xatırlandı ki, Şuşanın beynəlxalq müstəvidə tanınması və təcrübə mübadiləsi çərçivəsində ötən il türk dünyası memarlarının "Şuşa simpoziumu" keçirilmişdir. Bu il isə islam dünyası memarlarının görüşü nəzərdə tutulur.

Xəbər verildiyi kimi, bir neçə gün öncə dövlət başçısı və Birinci vitse-prezident Şuşada Çöl Qala məscidində aparılan bərpa işləri ilə tanış olublar. Tarixi abidənin restavrasiyası Heydər Əliyev Fondunun layihəsi, "PAŞA Holding" in

dəstəyi ilə həyata keçirilir. XIX əsrdə Şuşa şəhərində fəaliyyət göstərən bu dini ocaq 17 məsciddən biridir və Çöl Qala məhəlləsinin Qasım bəy Zakir küçəsində yerləşir. Tarixi abidə XIX əsrdə Kərbəlayi Səfi-xan Qarabaği tərəfindən inşa olunub, minarəsiz formadadır. Şuşa şəhərinin əksər məscidləri kimi, düzbucaqlı, ümumi girişi isə asimmetrik şəkildə düzülmüş əsas fasaddan ibarətdir. İnteryeri tamamilə islam memarlığına uyğundur.

Çöl Qala məscidinin yaxınlığında isə XIX əsrə aid Çöl Qala bulağı var. Bulağın divarları dördbucaq formada, ətrafdakı məscidlərin üslubunda tikilib. İşğal dövründə bulaq da dağıdılmış, daş kitabələri məhv edilmişdir. Ümumiyyətlə, qala-şəhərimizdə tarixi binalarda yerləşən Dövlət Musiqili Dram Teatrı, Qarabağ və Şuşa şəhərinin tarix muzeyləri, Üzeyir bəy Hacıbəylinin, Bülbülün, Mir Möhsün Nəvvabın xatirə muzeyləri, Azərbaycan Xalçası Dövlət Muzeyinin filialı, Dövlət Rəsm Qalereyası, 4 texnikum və 2 institut filialı, orta və orta ixtisas musiqi məktəbləri, kitabxanalar, 2 sanatoriya, görkəmli sənət adamlarının ev-muzeyləri, 70 yerlik turistik bazası, 1200 yerlik internet məktəbi və s. dağıdılmışdır.

Lakin bütün bu fəlakətlər qara, qorxulu yuxu kimi artıq geridə qalıb. Hazırda 12 əsas məhəllədə birmərtəbəli, ikimərtəbəli və beşmərtəbəli binalar tikilir, inzibati və sosial obyektlər inşa edilir. Cənub yaşayış massivində 23 binadan ibarət yaşayış kompleksi artıq hazırdır. Böyük qayıdış başlanıb, bir qrup sakinə evlərinin açarları təqdim olunub. Bir sözlə, Şuşa başdan-başa yenidən qurulur.

Qurban MƏMMƏDOV